

RUČNÍ VÝROBA UMĚLÝCH KVĚTIN, VONIC A VÍNKŮ (drobné zvykoslovné předměty)

1. Popis projektu

Umělé květiny, voničky, vínky a vonice reprezentují drobné zvykoslovné předměty. Představují zvláštní ozdobu, konkrétní znak stavu jedince nebo určité skupiny lidí jako účastníků daného obřadu, slavnosti či skutečnosti. Jedná se o důležitou součást-insignii obyčejů, s naplněním určité znakové, pověrečné a dekorativní funkce. Umělé či tzv. krámské kvítí je výtvozem citlivé jemné řemeslné práce. Po generace sloužilo ve vesnickém prostředí při všech významných okamžicích lidského života. Povahu konkrétních rostlin, jejich tvary a barevnost vyjadřovaly v minulosti symbolické skutečnosti spojené s magickými, náboženskými, etickými a sociálními významy. V interiérech tvořil součást výzdoby celoročně, v exteriéru používali lidé produkty výrobců umělého kvítí v čase, kdy nebyly k dispozici květiny čerstvé. V městském prostředí začala poptávka po květinové výzdobě do vlasů klesat na konci 19. století, kdy se již plně rozvinul zájem o příkrasy z umělého kvítí v selském odívání. K vrcholu rozvoje kvítí došlo v období biedermeieru a největší rozmach velkým firem u nás byl v oblasti Šluknovského výběžku. V území dnešního Zlínského kraje se jednalo spíše o menší firmy nebo individuální výrobu.

Tyto ozdoby během 20. století nevymizely ani z městského prostředí a uchovaly si své místo především v rámci rodinných svátků, slavností a obřadů. Nejrůznější květinové vazby a kompozice, často kombinované a dotvářené pomocí stuh, prýmků, skleněných perliček a korálků, dracounů, šilionů či bulionů, patáčků apod. dodnes představují specifickou ozdobu, která v lidovém oděvu i v civilním oblečení upozorňuje na určitou funkci a znak svého nositele.

2. Časové zařazení statku

Impuls k výrobě umělých květin byl dán již v období středověku, kdy si lidé zvykali na bohatou výzdobu jak pro světské tak církevní účely. Umělé květiny se staly věrnými napodobeninami těch přírodních především během chladných dní, kdy čerstvé květiny nebyly k dispozici. Zvyk zdobit oděv, pokrývky hlavy a účesy nejrůznějšími kompozicemi z umělých kvítků se rozvinul na přelom 17. a 18. století. K nebývalému rozmachu výroby umělého kvítí došlo v 18. století, za mateřskou zemi začala považovat Itálie. Během 18. století byla květinová výzdoba doménou především královských dvorů, šlechty a bohatých měšťanů. Od konce 18. století se výzdoba více prosazovala mezi měšťany a venkovský lid. Od luxusního předmětu se umělá květina postupně stala předmětem každodenního života. Už kolem roku 1800 se začalo využívat velkého množství květin, jež se staly ozdobou dámských šatů a večerních toalet. Móda poloviny 19. století bohatě oplývala umělými květinami, které nahrazovaly živé rostlé kvítí.

Na našem území vznikaly první manufaktury zaměřené na výrobu umělého kvítí počátkem 18. století. Od první poloviny 19. století lze sledovat rozmach oboru kloboučnictví, s nímž neodmyslitelně souvisela živnost modistická, která zahrnovala nejen výrobu slaměných klobouků, pokrývek hlavy všeho druhu a příkras, ale i rozsáhlou výrobu umělých květin a ozdobných per. Během 19. století nabyla modistická živnost v českých zemích nebývalého rozkvětu. Luxusní výroba byla soustředěna v Praze, která šířila nejjemnější jakosti podle vzorů z Paříže a Vídně. Po druhé světové válce provozovala výrobu umělých květin v Uherském Hradišti Marie Jilíková. Nominovaný statek dnes provozuje pouze Marie Skrežinová, která se tomuto umu naučila již od útlého mládí od své maminky paní Marie Hejdové roz. Hrabcové (*1922 +1994).

3. Zeměpisná lokalizace výskytu statku

Obec Zlechov, okres Uherské Hradiště, Zlínský kraj.

Marie Skrežinová jako poslední tvůrčí nositelka tohoto řemesla žije v malém rodinném domku v obci Zlechov na Uherskohradištsku.

K rozmachu výroby umělého kvítí došlo v 18. století v Itálii, kdy se květinová výzdoba stala doménou královských dvorů, šlechty a bohatých měšťanů. Od konce 18. století se výzdoba více prosazovala mezi měšťany a venkovský lid. Roku 1803 byla založena umělecká škola v Paříži, v níž vyučovaly nadané módní návrhářky, krejčí, květinářky, vazačky a jiné talentované a školené specialistky. Tak se začala výroba šířit po Evropě. V našich zeměpisných šířkách neexistovaly vhodné klimatické podmínky k tomu, aby bylo spektrum řezaných květin k dostání celoročně. Produkce rostlého kvítí tak začala být nahrazována květinami umělými. V českých zemích vznikaly první manufaktury zaměřené na výrobu umělého kvítí počátkem 18. století. Od první poloviny 19. století můžeme sledovat rozmach oboru kloboučnictví. S ním neodmyslitelně souvisela živnost modistická, která zahrnovala výrobu slaměných klobouků a dámských pokrývek hlavy a příkras, což zahrnovalo právě výrobu umělých květin a ozdobných per. Během 19. století nabyla modistická živnost nebývalého rozkvětu. Luxusní výroba byla soustředěna především v Praze, inspirovaná vzory z Paříže a Vídně. V polovině 19. století zde fungovalo na 20 samostatných výrobců, kteří se zabývali výrobou kompozic drobných a velkých květin do kytic k okrase dámské hlavy, na dámské klobouky a k dekoracím. V roce 1843 vyráběla umělé květiny pařížskou metodou firma Porcelet z Brna.

4. Nositelé statku

Hlavním nositelem statku je jeho autorka Marie Skrežinová ze Zlechova, která samostatně realizuje kompletní výrobu a produkci umělého kvítí a sortimentu z něj, včetně jeho dokumentace a propagace. Jako jediná je také schopna předávat své zkušenosti a dovednosti dalším generacím, výrobu umělého kvítí ovládá její manžel Pavel a dcera Pavlína, kteří jí s prací vypomáhají. Několikrát o výuku výroby kvítí projevíli zájem od roku 1990 nejen jednotlivci, ale také střední učňovské školy ze Zlínského kraje. Přenos praktických zkušeností byl záhy ukončen kvůli náročnosti výroby a nedostupnosti pořízení základního technologického zázemí dílny, které M. Skrežinová odmítla školám odprodat. M. Skrežinová uplatňuje své schopnosti nahodile v oblasti metodické a edukační, a to nejen ve svém rodinném domku, ale zajíždí prezentovat svou práci i do škol a paměťových organizací, kam však není možné převážet těžké tlakové lis. Soustavně se vzdělává, komunikuje s odborníky, především s etnografy v muzeích, kde má možnost studovat sbírkový fond, jeho výrobní postupy, tvarosloví i barevnost. Marie Skrežinová se věnuje převážně výrobě artefaktů z území národopisného regionu Slovácko, odkud k ní přijíždí největší část veřejnosti se svými požadavky na zhotovení uvedených předmětů v průběhu celého roku. Nevětší poptávka přichází z území Dolňácka uherskohradištského, strážnického, kyjovského, Uherskobrodského, Horňácka, Podluží a hanáckého Slovácka, dále z území Hané, Brněnska, dle individuálních zakázek pak dodává své výrobky na severní Moravu, do Čech i na Slovensko.

Nositeli statku jsou všichni zájemci, kteří si u Marie Skrežinové pořizují nejen krojové, ale i civilní drobné oděvní doplňky jako nezbytnou součást oblečení. Jejich výčet není možný, neboť se jedná o tisíce zájemců (jednotlivci, obce, skupiny lidí), kteří uvedený sortiment potřebují jako základní a nezbytnou součást svého obřadního oděvu v rámci rodinných i výročních příležitostí (první svaté přijímání, hody, svatby, módní doplňky).

Nositelem statku je Centrum péče o tradiční lidovou kulturu Zlínského kraje ve Slovákém muzeum v Uherském Hradišti, které soustavně dokumentuje práci i produkci Marie Skrežinové a pořizuje doklady její tvorby v rámci své akviziční politiky, zařazuje její tvorbu do expoziční, výstavní a edukativní činnosti. Stejně jako Národní ústav lidové kultury ve Strážnici, který zařadil tuto tvorbu a její identifikaci a dokumentaci do edice *Lidová řemesla a lidová umělecká výroba v České republice* a v roce 2012 vydal videodokument a publikaci *Drobné umění V., 5. část – výroba textilních květin, vonic a vínků* s podporou Ministerstva kultury ČR, jímž byl v roce 2012 za tuto výrobu autorce udělen titul *Nositel tradice lidových řemesel*. Tato tvorba se zařadila do stálých expozic nejlepších i nejhroženějších rukodělných dovedností naší země a je prezentována po celé naší zemi ve vazbě na Dny evropského kulturního dědictví v měsíci září, stala se součástí stálých expozic a sbírek muzeí, která provozují výukové programy. Jedním z nich je např. také Muzeum lidových řemesel v Horažďovicích, které každoročně rozšiřuje expozici o nové nositele titulu *Nositel tradice lidových řemesel ČR*. Nositelem statku se obec Zlechov, kde autorka statku žije a tvoří, její práci podporuje a zviditelňuje. Za nositele statku lze označit město Uherské Hradiště, které na základě předložené a úspěšné nominace ocenilo za mimořádnou tvorbu autorku cenou *Vladimíra Boučka za zachování a rozvoj lidové umělecké výroby* v roce 2013 jako formu veřejného uznání mistrů lidové umělecké výroby v regionu v souladu s usnesením „koncepte účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v české republice, kterou schválila vláda v roce 2003. V roce 2014 ocenil autorku a její výjimečnou tvorbu Zlínský kraj udělením ceny *Mistr tradiční rukodělné výroby Zlínského kraje*. O prezentaci tohoto statku pečuje soustavně Občanské sdružení Kunovjan, z.s., který prezentuje a popularizuje tuto výjimečnou tvorbu M. Skrežinové v rámci svých celoročních aktivit u nás i v zahraničí. Informace o statku lze nalézt na www stránkách uvedených institucí, je pravidelně odborně i zájmově prezentována a popularizována (tisk, rozhlas, televize, nová média).

Zdroj: Návrhový list kulturního statku k zápisu do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Zlínského kraje (stručný výtah)